

Varga Nóra Erzsébet

FÓKUSZBAN: A NŐ

UGHY SZABINA: AZ ÁTLÁTSZÓ NŐ. PRAE KIADÓ, BUDAKESEI, 2023.

Sokak által lerágott csontnak tekintett, mégis végtelenül gyűrűző kérdéskör, mely a nők helyzetét övezi. Épp e két szélsőség miatt nagy kihívás Ughy Szabina *Az átlátszó nő* című kötete. A láthatatlanság 16 árnyalatát bemutató novelláskötet a Prae Kiadó gondozásában jelent meg, és arcátlan könyvnyedséggel dolgoz fel olyan témákat, mint a bántalmazás, a nemi erőszak, valamint a rák. Azáltal, hogy különböző perspektívákat sorakoztat fel, és belátást enged minden generáció lelkivilágába, általánosítja a nők láthatatlanságának problémáját, ugyanakkor ezeknek a nézőpontoknak köszönhetően nem válik önismétlővé. A 16 novellából álló kötet látszólag teljesen különálló történeteket vonultat fel, viszont van bennük valami közös: a nő, aki figyelemre vágyik. A könyv címét adó novella főszereplője fogalmazza meg az összes női karakter fájdalmát: „érezni akarom a tekintetét, ahogy lassan újra és újra végighúzza rajtam, mintha simogatna. Nem kell, hogy hozzám érjen, csak nézzen, lásson végre valaki engem.” (9.); majd a kimondás által kezdetét veszi a lelki gyógyulás útja. Ughy azzal, hogy átlátszó nőket helyez fókuszba, újrateremti őket, hogy képesek legyenek saját életük főszereplőjévé válni. Terápiaszerűen kimondatja velük elfojtott érzéseiket, és ezzel esélyt ad nekik a létezésük perifériájáról annak centrumába kerülni.

Az origó felé vezető úton feltevődik a kérdés, hogy mit jelent nőnek lenni. A női lehetőségek valóban csupán annyiban merülnének ki, hogy láthatatlanok maradnak, vagy kurvává válnak? A kötet szatirikus hangnemét fokozza ennek a két végletnek a bemutatása, hiszen visszatérő problémává válik a megfelelési kényszer. Az, hogy könnyed olvasmány-e, kérdéses, hiszen a humorral átszőtt történetek olvasmányossá teszik *Az átlátszó nőt*, ugyanakkor a befogadóban mindvégig ott lappang egy kimondhatatlan, mellkasszorító érzés, amely nevetés formájában tör ki. A kötet olyannyira jól dolgozik a kihagyásokkal és késleltetésekkel, hogy már-már nevetségessé válnak a nők életében főszereplővé avanszált, ám az egyes novellákban mellékszereplőkként megjelenített személyek irreális elvárásai. Egy nőnek valóban csak úgy sikerül elnyernie a férfi figyelmét, ha meghasonul önmagával? A *Vágás helye* című novella főszereplője amolyan ráeszmélészerűen

mondja ki: „Nézegettem magam a vörös parókában, kifestve. Az ilyen nőkre mondtuk Noémivel, hogy kurva nének. És tényleg, mint egy rossz kurva, úgy néztem ki.” (37.); majd ennek a realizálása segíti hozzá ahhoz, hogy a férfi figyelmének hajhászása helyett elkezdjen saját magára és jólétére koncentrálni. A ráeszmélés egy másik változata *Az átlátszó nő* című novellában jelenik meg, melynek főszereplője tudatosan szeretne kurvásan kinézni: „Bár némelyiken úgy nézek ki, mint egy kurva, nem baj, ilyeneket is akartam.” (11.), hiszen ez a fajta megnyilvánulás hozzásegíti önmaga újrafelfedezéséhez, illetve a nőiségének a megéléséhez.

A *#karacsony #futas* címet viselő novella nemcsak formailag lóg ki a kötetből, hanem a médiumok közötti átjárhatóság problémája mellett egy, a közösségi médiában szokatlan stílusban megnyilvánuló főszereplőt mozgat. Ez a szereplő a görcsös megfelelési kényszer helyett kendőzetlen őszinteséggel mesél kiégett házasságáról, a fiával való elhidegült kapcsolatáról, és arról, hogy antidepresszánsokat szed. Bejegyzéseinek a hashtagjei ironizálják a szöveg tartalmát, hiszen magukban hordozzák a média által elvárt színjátékot, viszont ez az elvárás beteljesületlen marad: a feltételezett színjáték helyett lekerül a főszereplőről a maszk. Ahelyett, hogy a megalkuvó szexet és a kötelező karácsonyi smúzolást választaná, elmegy futni. Önmagával és lelki egészségével foglalkozik ahelyett, hogy kielégítse a férje vágyait. Sors-társának teste hanyás formájában jelzi, hogy elég. Az ő történetéről semmit sem tudunk, csupán a főhős szemein keresztül válik *láthatóvá*, viszont sejtethető, hogy hasonló nehézségekkel küzd. A színjáték problémaköre a *Csucsó* novellában is megjelenítődik. Meddig képes túrni a test? És a lélek? Az elfojtott trauma transzgenerációs probléma, a kommunikáció hiánya miatt az éveken keresztül magával hordott nemi erőszak sokkja szintén fizikailag tör fel, az anya bevizel. Reakciója lehetőséget nyújt a lányával való kommunikációjának újragondolására, ők viszont a továbblépést választják. De akkor hogyan lehet kilépni az öröklött, anya–lánya közti kommunikáció hiányának helyzetéből? A változtatni akarás vágya a novella zárlatában sejlik fel, amikor a narrátor a beszélni tanuló lányát biztatja: „Beszélj, kincsem, beszélj.” (31.), ezzel lebontva az öröklődő falat.

„Wie heißt du?” (16.) Hogyan konstruálódik meg az identitás? Az identitás kérdése nemcsak generációs, hanem nyelvi szinten is megkérdőjeleződik. A narrátor a szociális helyzetből és bőrszínből adódó különbségek mentén helyezi fókuszba az idegenségérzetet. Az *Öt betű* című novella főhőse egy harmadik világbeli nő, aki nem volt képes tovább túrni a patriarchális társadalmi elnyomást, úgyhogy elmenekült. A nő neve Haben – „Ez a

mi nyelvünkön – magyarázza a kislány édesanyja – azt jelenti, van valamid” (16.) –, ugyanakkor Luckyként, ‘szerencsésként’ hivatkozik magára, ami már-már az identitását képezi. A névcseré reflektál arra, hogy a nő mindent elvesztett, és már csak mások szemén keresztül képes önmagát meghatározni: szerencsésnek ugyanis nem ő látja saját magát, hanem interiorizálja az útjába kerülő férfiak érzéketlen kommentárjait: „Nagessi megerőszkolta három másik társával együtt. – You are a lucky girl!” (15.) Egy német kislány szavai nyitják fel a főhős szemét, hiszen mikor megkérdezi tőle, hogy „Mid van?” (16.), gondolkodásra készíti, számot vetni életéről.

A novellák többsége könnyed, emészthető hangnemben dolgozza fel a történeteket, s mint láttuk, a humor, a hangnem és tartalom feszültsége fontos írói eszközzé válik a problémák kiélezésében. A *Pillangó* című szöveg azonban mégis kilóg e sorból. Hogyan lehet egy halálos betegségben szenvedő gyermekről írni? Hát a saját szemszögéből. Nincs ironikus megnyilvánulás, kínos nevetés, csupán az átélés folyamata rajzolódik ki. A traumák érzékeltetése ebben az esetben kényes téma, hiszen egy halálos beteg gyerek állapota nem hasonlítható egy saját sorsát irányítani képes felnőtt nőéhez. A gyerek perspektívájából való narrálás kikerüli a kellemetlen kacaraszást kiváltó hozzáállást, illetve etikai határt húz az egyes témák elbeszélhetőségének. A szöveg narrátora egy reményvesztett, rákkal küzdő kislány, aki szívszorító, gyermeki őszinteséggel elmélkedik a halálról. A felnőtt szemszögekkel ellentétben itt nem egy utólagos ráeszmélés történik, sokkal inkább egy jelen idejű önreflexió. A kislány testhez való hozzáállása viszont vélhetően tanult viselkedési forma, hiszen kijelenti, hogy „arra a férfiak tanítanak meg, hogy testben lenni mégis jó, vagy legalábbis addig a pár óráig, amíg a testüknek hála, otthonra lelek a saját testemben.” (114.)

Okos megoldás a visszatérő nevekkal való játék. Az, hogy az egyes karakterek nevei megegyeznek, visszalapozásra és a történetek újragondolására biztatja az olvasót. Bár a kötet nem ad egyértelmű választ azokra a kérdésekre, hogy mégis hogyan lehet kilépni az átlátszóságból, vagy egyáltalán kell-e, mégsem hagyja magára az olvasót. A happy endek elmaradnak, helyette keserédes érzés uralkodik el a befogadón. Különböző élethelyzetek, közös problémák. Egy biztos, minden esetben a kimondás az első lépés az ördögi körből való kitöréshez.